

**Vak upp! : Tal af assessor K. J.
Ekman vid Allmänna
valmansförbundets inom ...**

Ekman, Karl Johan,

53 E d Br. 1906

Fallet. P.
Pösten.
(Bv.)

H. J. Ekman.

Vak Upp!

Du sofver, Svea folk! —
O, väckte dig min sång!

Tegnér.

Jönköping, 1906.

Smålands Allehandas Tryckeri.

stigande bildning, på partipolitikens split såsom bevis på nationell vakenhet och lifaktighet. Samma syn kunde man få se under frihetstidens förnedring. Nej! Nationen kan sofva sin tunga sömn, fastän pänningens eller vetandets män arbeta med rastlös ifver, och fastän partierna afundsamma kifvas om makten.

Men det kommer en ny dag, en dag, då fosterlandets väl icke längre mätes efter den egna fördelens, den egna framgångens, det egna njutningsbegärets måttstock, då målet icke längre är det ena eller andra partiets utan Sveriges makt och ära, då nationen har storsinhet och kraft nog att med bortseende från all inbördes tvedräkt samla sig kring stora, forterländska mål. Då skall det icke längre sägas, att vi sofva! Då skola alla nyvaknade krafter spännas i ädel kamp för ett älskadt fosterland!

Vi ha redan sett gryningen af denna nya dag. Det slag i ansiktet, som Norge gaf oss, blef den första väckelsen. Yrvaken reste sig nationen, ännu famlande med sömntyngda ögon. Men den reste sig dock. Vi kände oss vara ett folk, som måste värna om sin själfständighet.

För den närmaste framtiden hota kanske inga yttre faror. Våra grannar, stora och små, ha mer än nog att göra med sig själfva. Men dåraktigt vore det att inbilla sig, att vi alltid skola få sitta i fred och ro. Unionen var dock en styrka utåt. Nu lura faror, där vi förr svåriligen behöfde frukta sådana. Låtom oss gnugga sömnen ur ögonen och klart se oss omkring.

Stå ej bekymmerslös midt i en väpnad
värld,

Och hvila, om du får, men hvila vid ditt
svärd!

Vända vi våra blickar inåt, skåda vi
in i nationens hjärta, hvad rör sig där?
Innerst bor ännu Gud! Vi ha börjat
vakna upp till medvetande därom. "Gula
farans" händelser kommo oss att bäfva
öfver oss själfva och öfver hvar vi kom-
mit. Men hur tynger icke sömnen ännu!
Hvar är den forna trosvissheten, hvar
den forna trosglädjen? Materialismen,
ottron stirra öfverallt emot oss med sina
tomma ögonhålur — på samhällets höj-
der såväl som i de djupa leden!

Du sofver, Svea folk! —

O, väckte dig min sång!

Och fosterlandskärleken! Hur har den
icke slumrat! Utländskt kram, utländ-
ska seder, utländska idéer och åskåd-
ningar på alla områden ha strömmat in
öfver oss, och vi ha tjusta tagit emot,
föraktande vårt eget. Tusentals af våra
söner och döttrar ha utvandrat till främ-
mande land, därför att brödet kanske
varit litet knappare här hemma, utan att
betänka, att den ökade utkomsten där
borta måste köpas med arbete och för-
sakelser, hvarom man här knappt hade
en aning. Hvad fosterlandskärleken icke
kunde åstadkomma här hemma, det får
nöden framtvinga där ute. Men huru
mycket bättre, om all denna kraft, denna
ökade arbetsintensitet hade kommit
fäderneslandet tillgodo!

Än mer! Skaror af vårt folk blygas
icke för att draga fosterlandet, dess för-

svar, dess blågula flagga ned i smutsen. Det berättas, att dagarne efter den 7 juni sjöngs på Stockholms gator, visserligen dämpadt men tydligt nog ändå, *norska* folksången. Och den 1 maj i år sågs i samma stad i ett demonstrationståg en yngling klädd i svenska arméns uniform utmanande handtera en fana med den landsförrådiska inskriften: "Ned med militarismen!"

Ja, sådant ha vi tålt! Sönnen har varit tung. Men äfven fosterlandskärleken börjar vakna. Regering och riksdag ha nyligen, med frånseende af skilda politiska intressen, enat sig om att sätta en damm emot den landsförrådiska agitationen. Och detta steg på den nyvaknade fosterlandskärlekens väg skall väl följas af flera, på andra områden, i mån som den nya utvecklingen skrider framåt.

Men om också fosterlandskänslan nu flammar högre, hjälper det oss dock icke, om ej den forna kraften, som under förnedringens dagar domnat bort, åter väckes till lif. I fysiskt afseende äro vi på god väg. Våra idrottsmäns segrar på Hellas' klassiska mark fylla oss med stolthet och hopp. Men hur är det med folkets andliga och moraliska kraft? Yppighet och flärd suga mårgeur nationen ej blott inom de bildades utan äfven inom kroppsarbetarnes klass. Sparsamheten är en sällsynt dygd, man lefver mest för dagen! En bostad med alla "nutida bekvämligheter", ett godt bord, fina och dyrbara kläder äro saker, som höra till de dagliga behofven. Vid gästabad och samkväm gör man sig icke

ens någon möda att kalla de ädlare intressena till lif; allt drunknar i mat och dryck eller i fåfänga nöjen.

Och ännu ligger nationen bunden i osedlighetens och dryckenskapens nesliga bojor.

Du bär ej utländskt ok! Ditt eget ok
är värre

Hvar slaf af sitt begär har en tyrann
till herre.

Men kraften förödes icke blott af yppighet och laster utan äfven af inbördes split. På det religiösa området mötas vi sedan mer än ett halft sekel tillbaka af en djupgående splittring mellan statskyrkan å ena sidan och de frireligiösa samfunden å den andra. Här är icke platsen att redogöra för orsakerna till detta bedröfliga förhållande. Fel kunna påvisas å ömse sidor. Men hur är det tänkbart, att nationen skall kunna samlas till verkligt enigt fosterländskt arbete, så länge den står söndrad i själfva lifsroten? Här kräfvdes ödmjukhet å bägge hållen såsom första villkoret för ett ömsesidigt närmande.

På det ekonomiska området se vi samma syn. En djupgående splittring emellan kapitalet och arbetet, emellan arbetsgifvare och arbetare. Och dock bero de bägge af hvarandra. En fortgående strid dem emellan kan icke annat än vara förödande för dem båda. Här behöfvdes förtroende och tillmötesgående. Laglig medling i arbetsvister i stället för brutal strid är ett stort steg framåt. Men därifrån är ännu långt till det hjärtliga samförstånd, som måste vara det

slutliga målet. Låtom oss hoppas, att den vaknande fosterlandskärleken äfven här skall förmå att bota refvorna och läka såren.

Slutligen, om vi vända våra blickar till den inre politikens fält, hvilken uppskakande syn! Hjärtat vill prässas tillsammans af ångest inför denna kamp, som rasar emellan söner af samma folk om *rätt* och *makt*. Men det har ljusnat äfven här. Med stor själföfvinnelse har riksdagens Första kammare gått in på, icke blott att gifva vårt folk allmän rösträtt vid valen till Andra kammaren, utan äfven att förändra valsättet till Första kammaren så, att den komme att undergå, äfven den, en demokratisering.

Att därvid den fordran uppställts, att valsättet till Andra kammaren måste blifva sådant, att alla mera betydande klasser och partier där blifva representerade i mån af sin storlek, är endast ett utslag af den enklaste rättvisa. Eller tror någon, att nationell samling är möjlig, om den ena hälften af nationen skall tillåtas att brutalt trampa den andra hälften under fötterna? Det är att beklaga, att våra vänsterpartier icke förmått inse detta, att partiyran och partidisciplinen fått gälla mer än rättvisans bud och hänsynen till det hela. Ty att så är kan icke förnekas. Den, som vill verklig rättvisa och nationell samling, slungar icke nationen i ansiktet en stridshandske, som betyder förödande kamp mellan partierna för öofverskådliga tider framåt. Lyckligtvis har konungamakten visat sig bättre förstå situationens kraf!

Allmän rösträtt och fullständig representationsrätt! Så lyder nu vår fosterländska lösen. Hvarje svensk man, som förstår att tänka fritt och handla fritt, bör också ha rätt att med sin röst utöfva inflytande på landets öden, och hvarje klass eller parti, som vunnit någon betydenhet, bör ha rätt till säte och stämma i riksdagen.

Detta är det mål, som nu står klart framför oss! Majoritetsvalet gifver endast en inskränkt, en ofullständig representationsrätt, ty blott det parti, som segrar vid valet, blir representeradt, men alla de andra orepresenterade. De proportionella valen åter gifva fullständig representationsrätt, ty hvarje klass eller parti af betydenhet får sina representanter i mån af sin storlek.

Men fastän striden för eller emot dessa val redan i årtal pågått, våga vi påstå, att ännu i dag flertalet politiskt röstberättigade i vårt land ej gjort sig klart reda för, hvad som därmed menas. Det må därför tillåtas oss att söka lämna en kort redogörelse för det proportionella valsättet, närmast enligt det s. k. Påboda-förslaget, som nu i hufvudsak antagits af riksdagens Första kammare och af nära hälften af Andra kammarens ledamöter.

Det är byggdt på den allmänna rösträttens grund. Valrätt till riksdagens Andra kammare skulle i regel tillkomma en hvar välfrejdad svensk man, som uppnått tillräckligt mogen ålder (25 år). Valen skola ske proportionellt i förhållande till de väljande gruppernas eller partiernas numeriska styrka. För detta

ändamål skulle landet indelas i ett 60-tal valkretsar, som vardera skulle utse 3 – 7 riksdagsmän, beroende på folkmängden. Representationsrätten för land och stad skulle blifva lika. Själfva valet skulle tillgå sålunda:

För hvarje till valkretsen hörande valdistrikt på landet, hvilket distrikt i regel sammanfaller med kommunen, tillsättes en valnämnd af fem personer. Ordföranden utses af konungens befallningshafvande, de öfriga ledamöterna af kommunalstämman. Valet af riksdagsmän sker på landet inför denna valnämnd, i stad inför magistraten. Röstsedeln, som den röstande själf skrifver eller tryckt medhafver, får ej lyda på flera, men väl på färre namn än det antal, som skall väljas.

För att förebygga s. k. dekapitation, eller obehörig uteslutning af ett partis främste man, är föreslaget, att valman skall äga understryka namn å sin valededel, och att i sådant fall öfriga namn å valedeln icke tagas i betraktande, förr än den eller de understrukna blifvit valda. Ett sådant förfarande förekommer naturligtvis dock endast i undantagsfall.

En hvar röstberättigad, som anmäler sig till valet, erhåller vid valbordet ett stämpladt kuvert. Efter det valmannen i vallokalen inlagt sin röstsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, öfverlämnar han personligen kuvertet till ordföranden, som nedlägger det i valurnan. Sedan röstningen afslutats, uttagas röstsedlarna, eller rättare valkuverten, ur valurnan och räknas öppnade. De inläggas där-

efter i försegladt omslag och insändas jämte valprotokollet och röstlängden till konungens befallningshafvande. Å förut utsatt tid och ställe verkställes af konungens befallningshafvande sammanräkningen af de vid valet inom hela valkretsen afgifna rösterna. Sammanräkningen sker inför öppna dörrar och sålunda under allmänhetens kontroll. Den öfvervares därjämte af särskilda vittnen, som konungens befallningshafvande utser. Det därvid uppnådda resultatet gäller icke blott de valda utan äfven öfriga kandidater, på hvilka röster afgifvits, i det att dessa, i händelse af dödsfall eller annan ledighet, efter hvarandra inträda i den eller de afgångnas ställe.

För bestämmande af valets utgång skola lika många sammanräkningar af röstsedlarna ske som det antal riksdagsmän, hvilket skall väljas. Äro riksdagsmännen 3 till antalet, räknas alltså röstsedlarna 3 gånger, äro de 4, räknas röstsedlarna 4 gånger o. s. v.

Vid den första sammanräkningen upptages en hvar godkänd röstsedel såsom en röst, alldeles som vid majoritetsvalet; och skall den, som vid denna sammanräkning erhållit de flesta rösterna, anses vald. Hafva två eller flera erhållit lika röstetal, skiljer lotten dem emellan. Härmed är första platsen besatt.

Vid därpå följande sammanräkningar skall iakttagas, att röstsedel, som icke innehåller namn på någon redan vald kandidat, räknas såsom en hel röst, men röstsedel, hvilken innehåller namnet på *en* redan vald person, räknas såsom en half röst, röstsedel, hvilken inne-

håller namnen på *två* redan valda personer, såsom en tredjedels röst o. s. v.; eller, med andra ord, för *en* plats får ett parti, förutsatt att det enigt håller ihop, tillgodoräkna sig hela sitt röstetal, för *två* platser hälften af sitt röstetal till hvardera, för *tre* platser en tredjedel af sitt röstetal till hvardera; så att när partiet redan fått en plats, får det sedan, då en ny plats för partiet kan komma i fråga, ej täfla med mer än sitt halfva röstetal, och, då ytterligare en plats kan ifrågakomma, ej med mer än tredjedelen af sitt röstetal o. s. v.

Antag t. ex. att tre platser skola besättas, och att högern enat sig om att på sina röstsedlar upptaga tre gemensamma kandidater, A., B. och C., vänstern återigen tre andra, som vi kunna kalla X., Y., Z. Antag vidare, att högern förfogar öfver 1,200 röster, vänstern öfver 900. Vid första sammanräkningen erhålla högerens kandidater A., B. och C. hvardera 1,200 röster och vänsterns kandidater X., Y., Z. hvardera 900 röster. Lottning anställs då emellan de tre högerkandidaterna. Lotten faller t. ex. på A.; han är alltså vald och högern har fått sin första plats. Vid andra sammanräkningen täflar högern för sin andra plats, medan vänstern fortfarande söker sin första. Högern, som för sitt fulla röstetal 1,200 redan fått en plats, får nu för den andra platsen ej beräkna mer än 600 röster, under det att vänstern fortfarande får beräkna sitt hela röstetal 900. B. och C. erhålla följaktligen vid denna andra sammanräkning allenast 600 röster hvar, medan X., Y., Z. bekomma

hvardera 900 röster. Lottning sker nu emellan dessa senare, och lotten faller, kunna vi antaga, på X., hvarigenom alltså vänstern i sin ordning fått en plats. Vid tredje sammanräkningen täflar högern fortfarande för sin andra plats och äger alltså, liksom förut, att därvid tillgodonjuta sitt halfva röstetal 600. Vänstern, som nyss för sitt fulla röstetal 900 bekommit en plats och nu täflar, äfven den, för sin andra plats, får likaledes beräkna endast sitt halfva röstetal 450; och resultatet af denna tredje sammanräkning blir alltså, att en hvar af högermännen B. och C. bekommer 600 röster samt en hvar af vänsterkandidaterna Y. och Z. 450 röster. Lottning anställes mellan de förra; och slutresultatet blir, att högern för sina 1,200 röster får inalles två platser, under det att vänstern för sina 900 röster bekommer en plats. Hade platserna varit fyra, hade efter samma beräkningsgrund högern och vänstern erhållit två platser hvar; hade de varit fem, hade högern fått tre och vänstern två. I det stora hela är ju detta resultat fullt rättvist. Med majoritetsval hade högern tagit alla fem platserna och vänstern fått ingen, hvilket väl för hvarje rättänkande måste framstå såsom en upprörande orättvisa.

Äfven valen till Första kammaren skulle ske proportionellt. Men tills vidare är föreslaget, att allenast de valkorporationer, som i sista hand välja Första kammarens ledamöter — landsingen och stadsfullmäktige i vissa större städer — skola göra detta efter proportionell metod. För att emellertid bereda

vissa nu mer än andra eftersatta grupper i samhället ett skäligt inflytande på landstingens och därmed äfven på Första kammarens sammansättning har man tänkt sig, att det absoluta röstmaximum på landet skulle sänkas från 5,000 till 1,000 fyrkar vid val, som afse landstingens sammansättning. Härigenom skulle uppnås den verkan, att i de kommuner, där bruks- och sågverksindustrien eller andra större fabriksgrenar äro förhärskande -- vanligen under aktiebolagsformen -- möjlighet skulle beredas äfven för arbetarebefolkningen att blifva i någon mån representerad inom landstingen; att inom kommuner med såväl industri som afsevärdt jordbruk inflytandet vid de nämnda valen komme att fördelas mellan jordbrukarne, arbetarne och de stora arbetsgifvarne; samt att i en del rena landbrukskommuner de stora egendomsägarna skulle nödgas taga större hänsyn till bönder och småbrukare.

Andra anordningar i detta syfte kunna ju tänkas. Hufvudsaken är, att rösträttsfrågan löses på den *allmänna rösträttens* grund, att *representationsrätten* blir *fullständig* samt att rösträttsreformen utsträcker till att omfatta riksdagens *båda kamrar*.

Som sagdt! Målet står klart. Gifve Gud, att vi också alla vore eniga om att nå ända dit!

Den inre tvedräkten får icke längre sönderslita vårt folk. Må alla, som nitälska för *fosterlandets sanna väl*, stå samlade såsom *en* man på gudsfruktans, rättfärdighetens och frihetens grund! Då behöfva vi icke misströsta om det ny-

vaknade Sveriges framtid. Då kunna vi
af fullaste hjärta instämma i skaldens
högstämda ord:

Se, upp till statens nya tempel tåga
Ej skilda flockar, men ett *brödr*afolk.
Det ligger aska öfver afunds låga,
Och tvedräkt faller för sin egen dolk.
Ren som en stjärna blickar religionen,
Och lag och frihet hålla vakt kring tronen.

Gud bevare fäderneslandet!

Pris 25 öre.